

VILJAN TILL MAKT

NÄR DETTA skrives går kampanjen inför folkomröstningen i pensionsfrågan in i sitt slutskede. Gator och torg förgylls av affischer, radiobatterna strömmar ut i etern och presspolemiken skärps dag för dag.

Ändock saknas den verkliga stridslustnaden; det ligger liksom i luften att människorna inte engagerar sig i denna kamp mellan olika meningsriktningar i samma grad som i de senaste valen. Särskilt bekymmersamt tycks socialdemokraterna ha det; de lär ha påtagliga svårigheter att få sin väljarkader att sluta upp kring »löntagaralternativet» med den väntade entusiasmen. Alltför många ledande löntagarrepresentanter har nämligen anslutit sig till alternativ 3 — den enda praktiskt hållbara frivilliglinjen. Hur föga självständigt existensberättigande alternativ 2 har framgår så tydligt som möjligt av att dess främste officiella företrädare, hr Wahlund, nödgats medge att pensionsförsäkringar genom kollektivavtal väl kan tänkas komma till stånd vid sidan av de i alternativ 2 förutsatta individuella avtalen. Alternativ 2 hade över huvud taget endast haft någon mening om anhängarna till detta varit beredda att i lag förbjuda pensione-

ring genom kollektivavtal. Dess raison d'être är att splittra motståndarna till en obligatorisk lösning — och hålla vägen öppen till en eventuell uppgörelse mellan socialdemokratien och bondeförbundet. Innebörden av alternativ 3 har däremot kunnat utvecklas och konkretiseras på ett mycket värdefullt sätt genom utredningar, som föranstaltats av dess rikskommitté. Denna linje har därför kommit att te sig alltmer attraktiv för många bland de kategorier av röstande, där socialdemokratien räknat på en allmän anslutning till alternativ 1. Detta gäller bl. a. det stora antal egnahemsägare, som börjat fråga sig hur de skall få råd både med den »lagfästa rätten» till en pension och sitt egna hem.

Denna utveckling är allvarlig nog ur socialdemokratisk synpunkt. I så fall kan det hända att en av de mest cyniska spekulationer i politisk taktik, som förekommit på lång tid i vårt land, slår fel.

Hur långt den ledande kretsen inom socialdemokratien drivit sitt spegelfäkteri blev avslöjat för alla, då statsministern för några veckor sedan uttalade att regeringens sammansättning var av underordnad betydelse för socialdemokraterna i

jämförelse med uppgiften att genomföra den obligatoriska tilläggs-pensioneringen. För vem som helst, som följt med den politiska utvecklingen de senaste åren, är det ju uppenbart att det förhåller sig tvärtom. För socialdemokratien är numera makten — och spelet om makten — det väsentliga; reformfrågorna har alltmer blivit angelägenheter, som först och främst bedöms ur taktisk synpunkt. Särskilt påfallande är detta just i handläggningen av pensionsfrågan. Det hade förvisso funnits goda utsikter till att ernå en samlande lösning av denna fråga, om socialdemokraterna så velat — och verkligen försökt utreda den i hela dess vidd, så att en sakligt hållbar grundval för ståndpunktstagande och för en samling hade förelegat. De verkligen stora sociala reformerna efter kriget har i det väsentliga kunnat lösas i enighetens tecken. Varför inte denna gång?

1956 års val blev en chockartad besvikelse för socialdemokratien, och framtiden såg mörk ut för partiet: väljarunderlaget krymper automatiskt år för år. Man kunde se den dag komma, då bondeförbundet för sista gången tackade för gott samarbete. Partiets ställning måste stärkas och dess väljarunderlag breddas. Tydligt föreställde man sig att det kunde ske genom att man hårt och radikalt drev en stor social reformfråga. Pensionsfrågan fanns lyckligtvis till hands. Pensionsberedningen blev

också raskt färdig. Så raskt att ett flertal grundläggande problem förblev outredda. Dess ofullständiga och otillräckligt genomtänkta utredningsförslag utsändes så på remiss till ett litet antal valda instanser med krav på yttrande inom sex veckor. När en folkomröstning visade sig oundviklig dikterade regeringen frågeställningarna. Och nu försöker man förena arbetare och tjänstemän kring ett »löntagaralternativ», där »arbetsgivarna skall betala avgifterna». Samtidigt försöker man agitera fram en klasskampstämning, ordar om mäktiga krafter i skymundan, som motsätter sig löntagarnas trygghetskrav, präglar propagandafrasen »arbetsgivarlinjen», osv. Att sedan alternativ 1 som ett slags värdefull biprodukt innebär en socialisering av kapitalmarknaden, som på längre sikt öppnar de bästa möjligheter till en total centraldirigering av näringslivet, är givetvis välbehagligt nog. Men det är inte huvudsaken. Det är att bryta partiets nuvarande utveckling i riktning mot ett politiskt isolerat arbetarparti i permanent minoritet. Sverige skall regeras av socialdemokratien — det är hr Erlanders och hans medarbetares fasta föresats. Så länge det är nödvändigt får man acceptera en fortsatt koalition med bondeförbundet — och göra eftergifter för dess särintressen. Men lämna regeringsmakten — aldrig, om någon möjlighet till uppgörelse med bondeförbundet finns.

Från oppositionens sida borde rätteligen denna oböjliga maktvilja, denna tro att vårt land inte kan regeras väl eller ens regeras alls utan socialdemokratien, betraktas med motvillig beundran. Men det finns en självfallen slutsats att draga, en slutsats, som många inom oppositionen undviker. Den nämligen, att det är meningslöst att diskutera en samlingsregering med socialdemokratien i dess nuvarande ställning och med dess nuvarande ledning. Frågan om en samlingsregering är ett intressant konstitutionellt problem, men den är ingen politiskt aktuell fråga. Den kommer att förbli inaktuell så länge socialdemokratiens ledning inte vill nöja sig med ett medinflytande utan kräver hela inflytandet. Detta omdöme utesluter självfallet inte att man måste vara beredd att acceptera en allmän samlingsregering, därest en så allvarlig utrikespolitisk eller ekonomisk krisituation skulle inträda, att en nationell samling och kraftanspanning blir nödvändig.

Hr Ohlin hade förvisso rätt när han förklarade att den första förutsättningen för en samlingsregering vore att socialdemokratien mera permanent försatts i minoritetsställning i riksdagens båda kamrar. Det finns emellertid ett ytterligare skäl till att oppositionen bör låta tanken på en dylik regering vila. Efter socialdemokratiens Machtövernahme år 1945 har högern och folkpartiet — efter hand allt mer

i samarbete — strävat efter att utforma ett borgerligt alternativ. Detta alternativ är en politisk linje, som syftar till att angripa de stora samhällsfrågorna i vårt land med andra metoder än de socialistiska. Alternativet innebär bl. a. en helt annan finans- och skattepolitik, en ny giv i bostadsfrågan, ett nytt och mera realistiskt grepp på alla de problem, som möter på de sociala vårdsnadsområdena och inom de kulturella reformuppgifterna. För ett dylikt alternativ har man vunnit ett allt starkare stöd från väljarnas sida. Allt fler människor tror på det och hoppas på det. Allt fler arbetar för att skapa de politiska förutsättningarna för dess förverkligande. Nu skymtar också den dag, då borgerligheten kan träda till ansvaret. Denna dag må ännu vara avlägsen, men läget är dock på ett helt annat sätt hoppningivande än i slutet av 1940-talet, då faran för en allmän defaultism inom oppositionen var stor.

Skulle oppositionen — med målet i sikte — ge upp det väsentliga i sin strävan och försöka kompromissa sig fram i en regering dominerad av socialdemokratien?

Vad skulle borgerlighetens företrädare kunna uträtta i en dylik regering gentemot en socialdemokratisk ledning med dess maktvilja, dess mångåriga förtrogenhet med regeringsarbetets teknik och dess stora resurser i fråga om förtroendemän på nyckelposter i förvaltningen? Mycket litet!

Men då skulle risken för en allmän defaitism inom borgerlighetens djupa led vara överhängande. Därmed vore möjligheterna för ett permanent och målmedvetet utövat borgerligt inflytande på ett olyckligt och kanske avgörande sätt försvagade. Det lilla oppositionen kunde kämpa sig till vid förhand-

lingar på regeringsnivån finge den i så fall dyrt betala genom en försvagning av sin allmänna position på längre sikt. Att en sådan utveckling skulle vara ytterligt olycklig för maktbalansen i den svenska politiken och därmed för den svenska demokratiens funktion är efter det sista årets händelser uppenbart.